

ROUTE K15

Knapzakroute **Hijken**

**16,5 km wandelen door
onbekend Drenthe**

Welkom in Hijken

Vanuit het in de middeleeuwen gestichte esdorp Hijken wandelt u langs het kleine Hijkermeer naar de twee oude essencomplexen van het dorp: de Hijkeresch en de Nasteringesch, ofwel 'de achterste es' van het dorp. Via het in de jaren dertig gestichte ontginningslandgoed Hooghalen bereikt u het weidse Hijkerveld, een van de grootste overgebleven Drentse heidevelden, gekoesterd door Het Drentse Landschap vanwege zijn unieke natuurwaarden. Archeologen vonden hier de bewijzen van meer dan vierduizend jaar nagenoeg onafgebroken menselijke activiteit op het Hijkerveld. Het strakke lijnenspel van walletjes en planten door de heide verradt de aanwezigheid van enkele honderden akkertjes van ijzertijdboeren. U komt tijdens de route langs de plaatsen waar ze destijds gewoond hebben. Langs de rand van het Hijkerveld ligt Diependal, een vogelreservaat van méér dan nationale betekenis. Hier broeden sinds jaar en dag vogelsoorten die het elders in Nederland allang voor gezien hebben gehouden.

Start

Tik op de nummers voor informatie

Algemene informatie

4

Hoe werkt het?

Uitleg over de route en praktische zaken

5

Routekaart + beschrijving

8

Hijken om te beginnen

13

Het landschap van Hijken

16

Informatie onderweg

20

**De pdf geeft de beste gebruikservaring
in Acrobat Reader of iBooks.**

Algemene informatie

Startpunten

Café De Dorpskern,
Oranjekanaal Zuidzijde 21, 9415 PR Hijken.

[Routebeschrijving via Google](#)

Parkeerplaats Hijkerweg van Het Drentse Landschap rechts van de weg van Hooghalen naar Hijken (bij punt 8 in de route).

[Routebeschrijving via Google](#)

Lengte route 16,5 km

Tot 9 km in te korten door vanaf punt 11 bij de Schaapskooi naar punt 17 te lopen.

Begaanbaarheid paden

Grootste deel redelijk te belopen in alle jaargetijden. In wat nattere jaargetijden zijn op delen van het Hijkerveld waterdichte schoenen beslist aan te raden.

Honden

Omdat honden op het Hijkerveld niet zijn toegestaan, kan deze route niet met een hond gelopen worden.

Hoe werkt het?

5 Informatie onderweg

- Als er onderweg bijzondere dingen te zien zijn, ziet u op de kaart een rode stip met nummer. U kunt doorklikken naar de beschrijving.
- Aan het einde van de achtergrondinformatie staan soms woorden in het blauw, deze verwijzen naar het [Knapzak ABC](#) waar aanvullende informatie te vinden is.

GPX-track

- Met de track kunt u op uw GPS-apparaat lopen of via een GPX-app op uw smartphone. [Download GPX track](#)

Printen

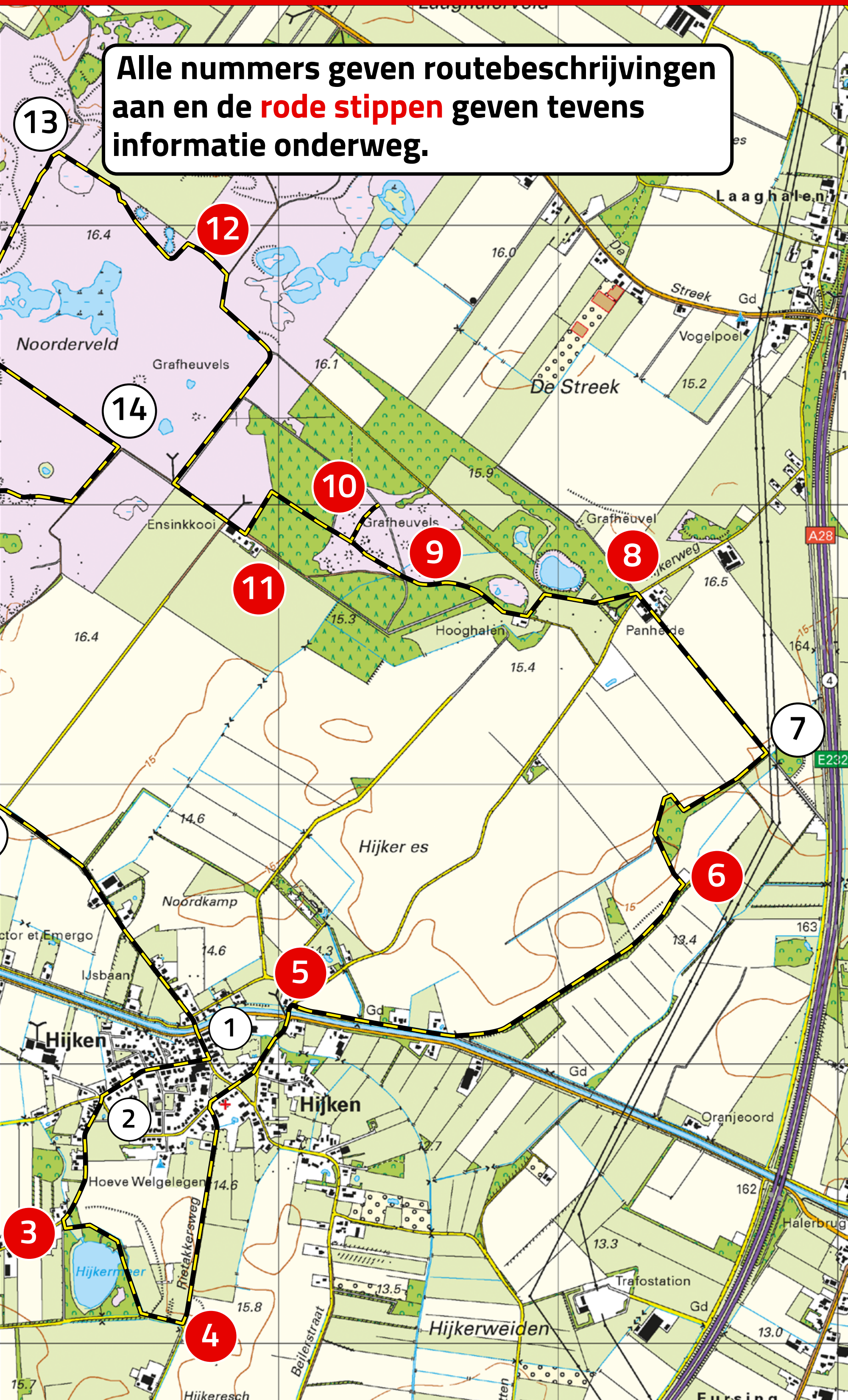
- Gebruik uw eigen printerinstellingen en zie de [tips](#).

Knoppen start en kaart

- Met de knop **START** gaat u naar de inhoud.
- Met de knop **KAART** kunt u naar de kaart navigeren en weer terug.
- Werkt alleen in Acrobat Reader en iBooks.

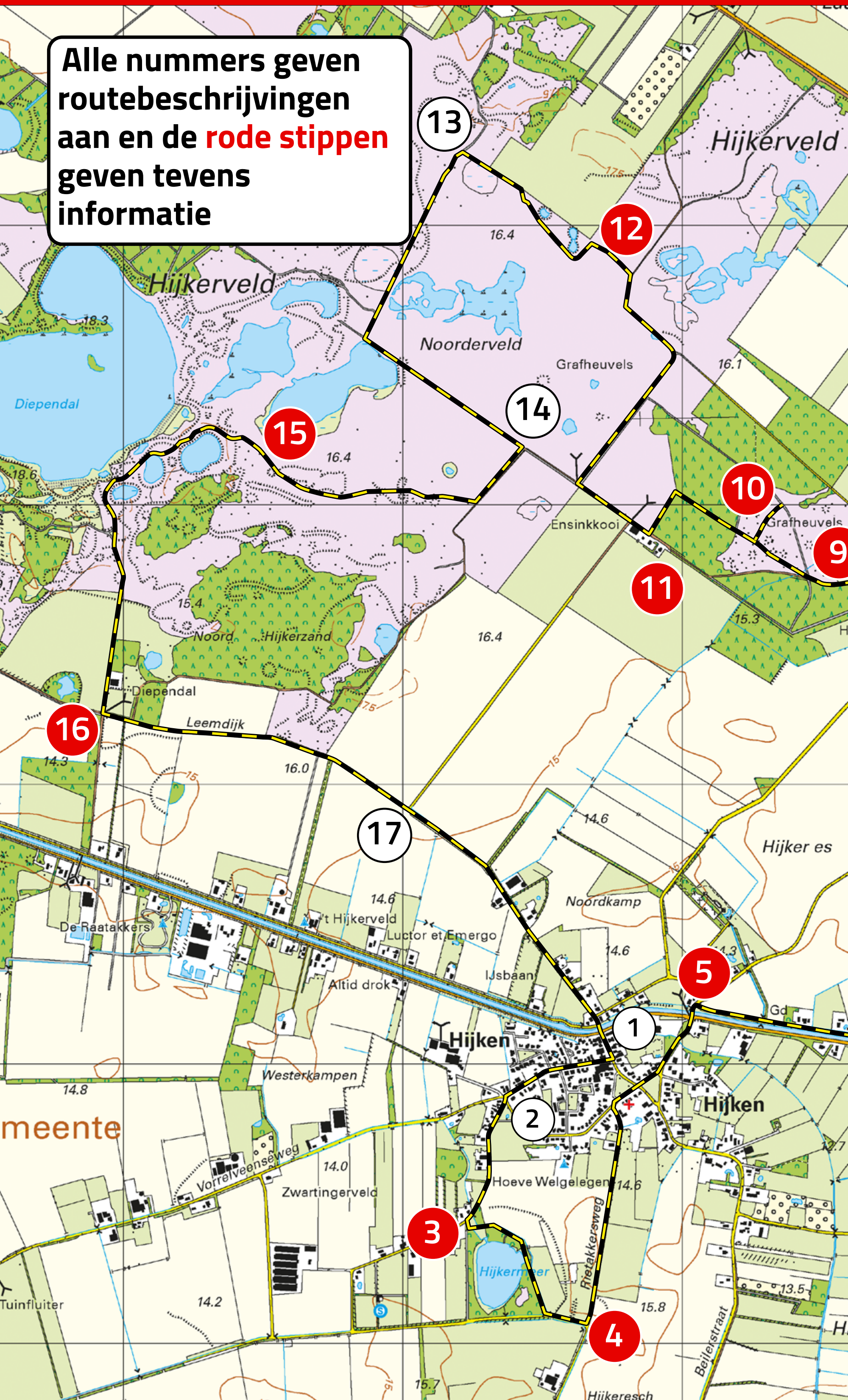
Routekaart 1

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Routekaart 2

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie

Routebeschrijving

1 Start

- Vanuit café De Dorpskern gaat u linksaf de Dorpsstraat in.
 - Vervolgens neemt u bij de voormalige zuivelfabriek de eerste weg rechts, de Drift.
-

2 Westeinde

- Op de kruising met het Westeinde gaat u schuin links. Dit is de Meerweg.
 - Bij huisnummer 22 gaat u linksaf een zandpad op.
-

3 Het kan spoken op het Hijkermeer

- Meteen daarna bij een splitsing met een bospaadje naar rechts moet u links aanhouden.
- Verderop gaat u tussen houten hekken door en komt u langs het strandje van het Hijkermeer.
- U passeert opnieuw hekken en volgt het pad. Links heeft u een sloot en rechts een bosje.
- Het pad komt op een asfaltweg uit. U gaat daar linksaf.

4 **Blikken op de Hijkeresch**

- Op de T-kruising loopt u linksaf terug in de richting van het dorp.
 - In het dorp gaat u op de T-splitsing rechtsaf.
 - Steek de kruising over en vervolg uw weg langs de Brink.
 - Volg de Halerweg met de bocht mee naar links en u komt uit bij het Oranjekanaal.
-

5 **Het Oranjekanaal, uit hulde aan het vorstenhuis**

- Ga de brug over en neem rechtsaf de weg langs de noordkant van het kanaal.
 - De weg splitst zich. Daar houdt u links aan, de Holtiesweg.
-

6 **Schooierspattie over de es**

- Vlak voor het eind van de verharde weg neemt u linksaf een onverhard pad.
 - Blijf het pad volgen om een bosje heen.
-

7 **Zandweg**

- Uiteindelijk komt u ter hoogte van de hoogspanningsmasten op een zandweg uit. Hier gaat u linksaf.

8 Rijk worden van arme grond

- Aan het eind van de zandweg steekt u de doorgaande weg over. Neem het fietspad linksaf richting Hoogersmilde.
 - De route loopt nu een eind samen met de wandelroute van Stichting Het Drentse Landschap (paaltjes met paarse koppen).
 - Bij landgoed Hooghalen gaat u met het fietspad rechtsaf. Blijf het fietspad volgen. U passeert het Hertenhuisje.
-

9 Vierduizend jaar bewoning van het veld

- Voorbij het Hertenhuisje krijgt u aan uw rechterhand een hek.
 - Hier gaat u rechtsaf. Na het rooster volgt u direct linksaf de paarse wandeling.
-

10 De weidsheid van het Hijkerveld

- *Loop het smalle pad aan de rechterkant 50 mtr in om de karrensporen te ervaren. Loop daarna terug en vervolg uw route.*
- De route brengt u via een heideveldje en een stukje bos naar de rand van het Hijkerveld.
- Aan het eind van het bos slaat u linksaf en volgt het pad langs de bosrand.

11 De Schoonebekers van het Hijkerveld

- U komt op het fietspad bij de schaapskooi uit. Hier gaat u rechtsaf.
 - Volg het fietspad rechtdoor over het wildrooster.
 - Op de driesprong van fietspaden gaat u rechtsaf. Hier verlaat u de paaltjesroute van Het Drentse Landschap.
-

12 Natuurontwikkeling Hijkerveld

- Bij de derde bocht in het fietspad gaat u linksaf een zandpad op.
 - Volg hierna de paaltjesroute van Het Drentse Landschap in tegenovergestelde richting het veld over.
-

13 Laaghaler veld

- Ga op de driesprong linksaf.
- Het pad over het glooiende veld maakt een haakse bocht naar links.
- U volgt de paaltjesroute nog steeds in tegenovergestelde richting.

14 Noorderveld

- Als u op het fietspad bent aangekomen, slaat u rechtsaf.
 - Vóór het eerste groepje bomen gaat u rechtsaf het graspad op.
-

15 Opvallende vogels in het Diependal

- Het slingerende pad brengt u over het Noord-Hijkerzand naar de plas Diependal.
 - Via het wildrooster verlaat u het Hijkerveld. U blijft het rechtdoorgaande pad volgen, aanvankelijk is het onverhard.
-

16 Prehistorische nederzetting aan de Leemdijk

- U komt op het fietspad uit. Hier gaat u linksaf. U bent op de Leemdijk.
 - Als het fietspad linksaf gaat, blijft u op de zandweg rechtdoor lopen. De Leemdijk wordt verderop een verharde weg.
-

17 Leemdijk

- Volg de Leemdijk tot de brug over het kanaal en u bent terug bij het startpunt.

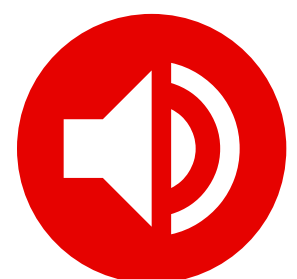
Hijken om te beginnen...

BRON: DRENTS ARCHIEF

Al in 1370 werd de naam Hyken genoemd. In een rechtszaak tussen de kloosters van Dickninge en Assen over het 'recht van herberg' in een hoeve in Hooghalen werden de inwoners van 'Hyken' als getuigen genoemd. In de vijftiende eeuw werd de naam van het dorp geschreven als resp. Hiken, Hijcken, Hicken en Hijckenn. De naam zou afkomstig zijn van de jongensnaam Hieke of Hieko. Een andere mogelijke verklaring is een verwantschap met het woord 'eiken': na een lange tocht over de heide lag bij de eiken het dorp...

Luister naar het hele verhaal

START

13

KAART

Het hart van het dorp

BRON: DRENTS ARCHIEF

Op de hoek van de Dorpsstraat en de Drift ligt middenin het dorp de voormalige coöperatieve melkfabriek annex graanmaalderij De Goede Verwachting. De fabriek werd, zoals de gevelsteen laat zien, in 1915 gebouwd op de plaats waar voor die tijd reeds een handkrachtmelkfabriekje stond. De nieuwe 'boterfabriek' deed zijn naam weinig eer aan, want in 1927 ging de coöperatie failliet door een frauderende directeur. Nog jaren nadien werden de Hijker boeren op hun melkopbrengsten gekort om zo de verduisterde gelden weer aan te zuiveren. De maalderij kwam in het bezit van een graanhandelaar. Een deel van het complex werd verkocht aan de hervormde gemeente die er jaren in gekerkt heeft.

Tegenwoordig ligt de Hervormde kerk verderop aan de Drift. In de oude melkfabriek zijn de kerkraampjes nog steeds zichtbaar...

BRON: DRENTS ARCHIEF

Op de kruising van de Dorpsstraat en het Westeinde kunt u beide brinken van het dorp zien. De westelijke brink, waar lange tijd de school heeft gestaan, is indertijd in oude luister hersteld door er weer nieuwe bomen te planten. De oostelijker gelegen brink noemt het dorp naar een oude eigenaar de Tip van Popping. Het is de oudste van de twee Hijker brinken. Aan de noordoostkant van de Tip ligt het doodlopende straatje De Hoek. Het is een van de oudste gedeelten van het dorp. De boerderijen staan met de achterkant naar de straat toe om het de boeren zo gemakkelijk mogelijk te maken om met hooi opgeladen wagens de deel op te rijden.

Het landschap van Hijken

De Knapzakroute Hijken voert u vanuit het dorp Hijken over de essen van het dorp naar het immense Hijkerveld. Het dorpsgebied van Hijken ligt tussen het hooggelegen Hijkerveld en het stroomdal van de Hijkerleek, een beek die in zuidelijke richting naar de Beilerstroom loopt. Van de Hijkerleek en het beekdallandschap is door ontginning en ruilverkaveling nauwelijks meer iets overgebleven. Vroeger lagen hier de Hijkerweiden waar voldoende weiland voor het vee was en waar men zomers kon hooien.

Tussen Hijkerweiden en Hijkermeer lag ten zuidoosten van het dorp de Hijkeresch. Deze oudste es van het dorp was een relatief klein essencomplex dat de Hijkers bovendien moesten delen met de burenen van Brunsting. Die hadden het zuidelijke deel van het complex als Brunstingeresch in gebruik. Later in de middeleeuwen werd ten noordwesten van Hijken - tegenwoordig aan de overkant van het Oranje kanaal - de grote Nasteringesch aangelegd; op tegenwoordige kaarten veelal ook als Hijkeresch aangeduid.

De veldgronden van de Hijker boermarke lagen ten westen en noordwesten van het dorp, resp.

het Westerveld en het Noorderveld. Na de Tweede Wereldoorlog werd het Westerveld grotendeels ontgonnen, halverwege de jaren zestig gevolgd door een grote ruilverkaveling bij het dorp. De Vorrelveenseweg geeft een aardige indruk van een 'jaren zestig-ruilverkavelingslandschap' zoals dat vrijwel overal elders in Drenthe in deze vorm al weer verdwenen is. Een belangrijk overblijfsel van het voormalige Westerveld is het Zuid-Hijkerzand.

De onderstaande kaart toont de situatie in Hijken en op het Hijkerveld in 1921. Buiten het dorp is het meest opvallende element op de kaart de volstrekte woestheid en ledigheid van het Hijkerveld. Zelfs toen nog in 1921. Vanuit de Nasteringesch werd met nieuw aangemaakte percelen enigszins aan het veld 'geknabbeld'. De geel gekleurde zandverstuiving van het Noord-Hijkerzand was blijkens de groene kleur met dennen 'vastgelegd' om het gevaar van verdere verstuiving tegen te gaan. Verderop in het noorden was de toenmalige eigenaar begonnen met de aanleg van wat tegenwoordig bekend is als Landgoed Korteweg. Kort daarna zou dit boscomplex richting Diependal met een echt sterrenbos worden uitgebreid. Het Landgoed Hooghalen was begin jaren twintig nog niet eens bedacht...

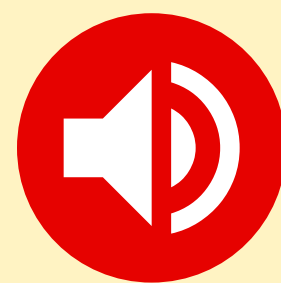

BRON: DRENTS ARCHIEF

Uit 't verleden

Klaas Geerts graaft met zichtbaar genoegen in zijn geheugen als hij vertelt over zijn jeugd in het Hijken van de jaren vijftig. Toen Hijken nog een boerendorp was. Dus vóór de boeren die het goed deden, halverwege de jaren zestig uit het dorp vertrokken naar nieuwe ruilverkavelingsboerderijen op Vorrelveen. Gaat het om herinneringen van iets recenter datum, dan valt echtgenote Ria hem bij.

**Luister naar het verhaal van
Klaas en Ria Geerts**

3 Het kan spoken op het Hijkermeer

Het Hijkermeer is een dobbe uit de laatste ijstijd. Op oude kaarten is het meertje minstens twee keer zo groot als het nu is. In het midden was het destijds wel acht meter diep. Met name de verlaging van het grondwaterpeil zorgde ervoor dat het Hijkermeer in de loop der jaren kleiner en ondieper geworden is.

Het Hijkermeer is sinds mensenheugenis eigendom van de boermarke van Hijken. Het was ook op initiatief van de boeren van het dorp dat er een strandje werd aangelegd. De dorpsjeugd neemt er op warme zomerdagen nog graag een verfrissende duik. In het dorp weet men u nog te vertellen dat zwemmen in

FOTO: ROELOF HUISMAN

het meer na hevige regenval niet zonder gevaar was. In de draaikolken van het meer schijnt wel eens iemand verdronken te zijn. Vroeger was het Hijkermeer ook de plaats waar in het voorjaar vóór het scheren de schapen gewassen werden. Dit was een gebeurtenis waar het hele dorp voor uitliep. Niet alleen de schapen van Hijken, maar ook die van een aantal omliggende dorpen werden hier dan tegelijk gewassen. Als er verschillende kuddes tegelijk bij het meer waren, gaf dit wel eens problemen. Niet in de laatste plaats omdat het bij het schapenwassen in Drenthe de gewoonte was om je flink moed in te drinken...

[BOERMARKE, DOBBE](#)

4 **Blikken op de Hijkeresch**

Vanaf het Hijkermeer heeft u een mooi uitzicht op de Hijkeresch die aan de zuidkant overgaat in de Brunstingeresch. Van de oorspronkelijke es is na de ruilverkaveling niet veel meer overgebleven. De vele tientallen akkertjes maakten plaatsen voor grote efficiënte percelen. Zoals alle Drentse essen hadden ook op de Hijkeresch de akkertjes eigen namen als Meerakkers, Hamakkers, Helakkers, De Blikken en Nustakkers. Op de Helakkers die

aan de oostkant van de es (richting A28) liggen, werd bij opgravingen een belangrijk rijen-
grafveld uit de vroege middeleeuwen
aangetroffen.

 [ES, VELDNAAM](#)

5 Het Oranjekanaal, uit hulde aan het vorstenhuis

De Drentsche Veen- en Midden-Kanaal Maatschappij hoopte met de aanleg van een kanaal van Smilde tot achter Emmen een graantje te kunnen meepikken van de verwachte turfwin-
sten in Zuidoost-Drenthe. Aanvankelijk zou de
vaarweg Middenkanaal gaan heten, maar op
14 juli 1853 overwoog de maatschappij '*dat het
de Directeuren is voorgekomen dat de naam
Middenkanaal welke het voor te stellen kanaal*

BRON: DRENTS ARCHIEF

START

22

KAART

zou dragen niet zeer gelukkig gekozen is en tot talloze toespelingen aanleiding geeft. Dat zij daarom en om den Koning en het vorstenhuis een bewijs van hulde te brengen voorstellen om Zijne Majesteit te verzoeken om het kanaal te noemen het Oranjekanaal. Die vergunning kwam reeds een week later van de minister van Binnenlandse Zaken. In december 1853 begon men bij de Drentsche Hoofdvaart te graven. In maart 1857 werd het Oranjekanaal met de zijtakken naar Borger en Odoorn opgeleverd. Vervolgens duurde het tot 1894 voor het kanaal bij Klazienaveen verbonden was met de Verlengde Hoogeveensche Vaart. De meeste turfschippers meden het Oranjekanaal waar ze in de hogere kanaalpannen eigenlijk nooit voldoende water onder de kiel hadden.

Als concurrerend turfkanaal mocht het Oranjekanaal een mislukking zijn, het dorp Hijken heeft veel aan het Oranjekanaal te danken. Op het kanaal werd een geregelde lijndienst onderhouden door een beurtschipper met zijn 'snikke'. Langs de kant van het kanaal lagen in de zomer hoge bergen heidetakken te drogen en op verscheping te wachten. De heide werd vooral gebruikt om bezems en dergelijke van te maken. Voor veel keuterboeren was dit een

welkome bijverdienste. Sommige Hijker boeren werkten als scheepsjager en verhuurden hun paard om schepen te trekken als er op het land niets te doen viel.

Hijken telde vroeger drie bruggen: van west naar oost werden deze de Eerste Brug, Battie's Brug - deze tweede brug werd in het dorp genoemd naar brugwachter Bart Mulder, later nam diens zoon 'Battie's Geert' het werk over - en de Derde Brug. De laatste brug is allang verdwenen. Hij lag vroeger ter hoogte van [punt 5](#).

BRON: DRENTS ARCHIEF

Belangrijk voor het bestaansrecht van het Oranjekanaal was in 1913 de vestiging van de aardappelmeelfabriek in Oranje. In 1976 werd het kanaal voor de scheepvaart afgesloten.

6 Schooierspattie over de es

De Knapzakroute voert u over de noordelijke es van Hijken die ook wel de Nasteringesch werd genoemd. Deze naam is afgeleid van 'den achteren esch'. Deze es aan weerszijden van de weg naar Laaghalen en Hooghalen is duidelijk jonger dan de Hijkeresch ten zuidoosten van het dorp. Het blijkt uit veldnamen als Nylanden en Nyakkers. Andere namen van lang verdwenen akkers zijn de Mulders, de Roapakkers en de Valings. De laatste naam heeft te maken met de droge, vaal-bruine bosgronden die hier tot bouwland ontgonnen zijn.

Over de Nasteringesch liep vroeger het 'Schooierspattie' vanaf de Halerweg naar de Derde Brug. Hier liepen de marskramers langs op weg van Assen en Hooghalen naar Beilen. Hijken lieten ze doorgaans rechts liggen. Er was voor hen in het arme dorp immers geen droog brood te verdienen.

8 Rijk worden van arme grond

De fraaie palen op de onderstaande foto hebben inmiddels plaatsgemaakt voor minder pretentieuze exemplaren. Desondanks blijft Landgoed Hooghalen een fraai voorbeeld van de ontginningslandgoederen die begin twintig-

ste eeuw op de Drentse heidevelden aangelegd werden. Twee Amsterdamse makelaars kochten in de jaren dertig van de vorige eeuw het grootste deel van het Hijkerveld. Ze ontgonnen een deel ervan als Landgoed Hooghalen en plantten er bos in met de bedoeling om het een en ander te verdienen aan de houtopbrengst. Naast de voordeur van het landhuis is een marmeren plaat ingemetseld waarop te lezen staat dat Elisabeth Marie Blaauboer-Benier er in 1934 de eerste steen legde.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam het Hijkerveld in handen van de Levensverzekeringmaatschappij Utrecht voor wie het vooral een beleggingsobject was. De inspanningen

beperkten zich tot minimaal onderhoud van het terrein. Met behulp van 75 procent subsidie van het ministerie van Landbouw en 20 procent van de provincie kon Het Drentse Landschap het Hijkerveld in 1986 aankopen. Destijds was het met z'n 585 hectare in één klap veruit het grootste terrein van de stichting. De bezittingen van Het Drentse Landschap zijn hier inmiddels uitgegroeid tot ruim 980 hectare.

Verderop ziet u aan de rechterkant van het fietspad het Hertenhuisje dat Het Drentse Landschap als vakantiehuisje verhuurt. Toen het huisje voor de oorlog gebouwd werd, diende het als onderdak voor de damherten in het wildpark dat de eigenaren van Landgoed Hooghalen hadden laten aanleggen.

[HEIDEONTGINNING, LANDGOED,
PRODUCTIEBOS](#)

9 Vierduizend jaar bewoning van het veld

Vroeger moeten op het Hijkerveld minstens veertig grafheuvels hebben gelegen. Dat was vóór de grote ontginningen van de twintigste eeuw. Tot in de jaren zestig zijn er nog grafheuvels gesneuveld bij egalisatiewerkzaamheden op het veld. De meeste overgebleven grafheu-

vels vindt u verspreid over dit heideveldje tussen het fietspad en het bos.

Er liggen hier nog zo'n vijftien grafheuvels die de archeologen een duidelijk beeld hebben gegeven van meer dan 4000 jaar nagenoeg onafgebroken menselijke aanwezigheid op het Hijkerveld. Ze stammen uit de nieuwe steentijd, de bronstijd en de ijzertijd. Naast allerlei aardewerk vonden de archeologen er ook stenen hamers, bronzen naalden en pijlpunten en zelfs twee gouden sieraden.

[GRAFHEUVEL, PREHISTORIE](#)

10 Karrensporen

Het Drentse Landschap heeft hier de oude middeleeuwse karrensporen weer zichtbaar gemaakt. Ten onrechte denkt men vaak dat het een dubbel spoor is maar niets is minder waar. Karrensporen kunnen tientallen meters breed zijn. Als het bestaande pad té nat en daardoor onbegaanbaar was geworden, reed men naast het pad verder. Hierdoor werden er eeuwenlang steeds nieuwe sporen gemaakt. Telkens koos men voor de weg met de minste weerstand. Al lopend ervaart u hoe diep deze karrensporen zijn uitgesleten in het landschap. Als landmarks voor de loop van de paden

FOTO: HET DRENTSE LANDSCHAP

gebruikte men in het landschap aanwezige elementen zoals grafheuvels. Deze ziet u liggen in beide richtingen waarin deze karrensporen lopen.

10 De weidsheid van het Hijkerveld
Komend uit het lariksbos zal de weidsheid van het Hijkerveld u overvallen. Het veld hoort tot de grootste Drentse heidevelden. Het Drentse Landschap probeert het veld zo te beheren dat het zoveel mogelijk weer het grote open heideveld wordt, zoals het er een eeuw geleden moet hebben uitgezien. Zoiets bereik je door net zo met het veld om te gaan als de boeren dat vroeger ook deden. Laat opnieuw een herder en een grote kudde schapen dagelijks het veld op gaan en de schapen

FOTO: GUIDO HANSMAN

zorgen ervoor dat de meeste voedingsstoffen ‘weggegraasd’ worden. Ook moeten er regelmatig stukjes van het veld worden gemaaid en afgeplagd. Hier is niets nieuws onder de zon. Dat deden de boeren vroeger ook, want ze hadden karrenvrachten plaggen nodig voor in hun schaapskooien en potstallen en ze maaiden er enorme hoeveelheden heidetakken. Hoewel de schapen op het Hijkerveld tegenwoordig het meeste ‘beheerswerk’ doen, kunnen we letterlijk en figuurlijk niet om de Schotse hooglanders heen. Ze hebben geen herder die hen de weg wijst, dus kunnen ze zelf de plekken uitkiezen waar ze het liefst eten. Meestal vindt u ze in de buurt van de bosranden, maar kijk niet gek op als ze midden op het pad liggen. Schotse hooglanders zijn met hun lange haren

en breed uitstaande hoorns imposante verschijningen op de hei. Toch hoeft u beslist niet bang voor ze te zijn. Laat ze met rust, dan zullen ze u ook met rust laten!

[HEIDEVELD](#)

FOTO: HENK HUMMEL

10 Prehistorische akkertjes op de hei

Alleen de kenners kunnen op het Hijker-
veld iets van een dambordstructuur herkennen
met vakken van ongeveer 30 bij 30 meter. Wij
hebben als leken een luchtfoto nodig om deze
zogeheten raatakkers te kunnen onderschei-
den. Raatakkers zijn akkertjes uit de ijzertijd.
Het Hijkerveld is één van de plekken in Neder-
land waar ze het best bewaard gebleven zijn.
Het totale complex is meer dan 1500 meter
lang en soms wel 800 meter breed.

SPOREN VAN RAATAKKERS OP HET HIJKERVELD - FOTO: PAUL PARIS

Verderop tijdens deze Knapzakroute komt u op het zuidelijk deel van het veld in de buurt van de Leemdijk langs de plaatsen waar de resten van de boerderijen gevonden zijn die tweeduizend jaar geleden toebehoorden aan de boeren die deze akkertjes bebouwden.

[RAATAKKERS](#)

II De Schoonebekers van het Hijkerveld

Drenthe heeft twee eigen schapenrassen: het 'gewone' Drentse heideschaap en de Schoonebeker. Het laatste schaap is forser gebouwd dan het Drentse schaap. Schoonebekers hebben lange oren, een kromme neus, een lange staart en een gevlekte, soms zelfs zwarte vacht. In tegenstelling tot de Drentse heide-

schapen hebben ze geen horens. Eigenlijk zou de Schoonebeker 'Westerborker' moeten heten, want de schaapskudde van Westerbork was in de jaren zeventig de enig overgebleven schaapskudde met raszuivere Schoonebekers. Er waren op een gegeven moment nog maar 160 dieren over.

De helft van de Westerborker kudde kwam in 1981 in het bezit van Het Drentse Landschap. Op het Hijkerveld vormden ze het begin van een nieuwe schaapskudde. De schaapskooi op het Hijkerveld ontwikkelde zich tot een erkend fokcentrum van de Stichting Zeldzame Huisdierassen. De kudde telt op dit moment zo'n 300 fokkooien. In de zomertijd trekt de herder met wel 700 dieren de hei op.

FOTO: HET DRENTSE LANDSCHAP

START

33

KAART

12 Natuurontwikkeling Hijkerveld

Onderweg zal het u opvallen dat er op sommige stukken van het veld bijna alleen heide groeit, terwijl elders tussen de heide de *Molinia* ofwel het pijpenstrootje welig tiert. Dit valt vooral op als de heide bloeit in de zomer en sommige stukken bijna egaal paars kleuren. Regelmatig laat Het Drentse Landschap kleine delen van het Hijkerveld afplaggen. Het gaat dan steeds om kleine percelen omdat het een relatief dure beheersmaatregel is. Het verwijderen van het voedselrijke bovenlaagje geeft de heide meteen een flinke voorsprong. Succes van natuurbeheer valt onder andere af te meten aan de terugkeer van bepaalde soorten planten en dieren. In de schrale

FOTO: GUIDO HANSMAN

START

34

KAART

struikheidevegetaties op de drogere delen van het veld groeien weer zeldzame planten als stekebrem en rendiermos. Op de nattere stukken van het veld overheerst de dophei. Daar zijn sinds een aantal jaren weer planten als de moeraswolfsklauw, de ronde en de kleine zonnedaauw gaan groeien. Zeldzame planten die op hun beurt weer als voedsel dienen voor minstens zo zeldzame diersoorten. Vrijwel elk jaar wordt het Hijkerveld een stukje groter. Regelmatig verwerft Het Drentse Landschap landbouwgronden aan de rand van het veld die onderdeel van het natuurterrein gaan uitmaken. Soms zijn er middelen beschikbaar om het bovenste laagje teelaarde te verwijderen en zo de grond sneller te verschromen.

[NATUURBEHEER, NATUURONTWIKKELING](#)

12 Adders

Het is niet uitgesloten dat u op een zomerse dag een adder in het mulle zand langs het pad in het zonnetje kunt zien liggen. Blijf rustig even kijken. Hij zal u beslist niets doen. Op het Hijkerveld leven enkele honderden adders. Een adder herkent u aan de zigzag-tekening op hun rug. De vrouwtjes zijn bruin, de mannetjes

FOTO: JOHAN VOS

zwart. Het is de enige gifslang die in Nederland voorkomt. Geen wonder dat mensen bang voor hem zijn. Toch komt het zeer zelden voor dat iemand door een adder gebeten wordt. Ze voelen u door trillingen in de bodem al op een paar meter afstand en zoeken dan snel een veilig heenkomen. Adders zijn bepaald geen flinke eters. Aan één muis per maand hebben ze meer dan genoeg. Andere prooidieren zijn kikkers en hagedissen. Adders zijn luie jagers. Het liefst wachten ze tot hun prooi bijna hun bek inloopt. Ze slaan dan bliksemsnel toe en spuiten met hun scherpe giftanden het dodelijke gif in. De ongelukkige muis valt een paar meter verderop dood neer. Op zijn dooie gemak werkt de adder de muis daarna in zijn geheel naar binnen.

START

36

KAART

15 Opvallende vogels in Diependal

De geschiedenis van de meeste Drentse veentjes gaat moeiteloos terug naar de ijstijden. Zo niet die van de veenplassen op dit deel van het Hijkerveld. Ze ontstonden in de jaren vijftig van de vorige eeuw toen de dijkjes rond de vloeivelden van de toenmalige Coöperatieve Aardappelmeelfabriek Oranje in Diependal doorbraken en de laagten in dit deel van het veld volstroonden.

Bij de productie van aardappelmeel was veel water nodig om de gemalen aardappelen te spoelen. Het spoelwater mocht niet rechtstreeks op het Oranjekanaal geloosd worden, maar werd naar Diependal afgevoerd waar 's winters de meelresten konden bezinken en het water voldoende schoon werd om het op de

LEPELAAR - FOTO: AALDRIK POT

kanalen te lozen. Toen de milieueisen strenger werden, was dat in 1980 een belangrijke reden om Aardappelmeelfabriek Oranje te sluiten. Het voedselrijke afvalwater maakte de vloeivelden tot een gewild foerageer- en broedgebied voor watervogels. Enorme aantallen meeuwen, grutto's en andere steltlopers kwamen hier hun kostje bij elkaar scharrelen. De aardappelmeelfabriek werd Speelstad Oranje en Diependal kwam in het bezit van Het Drentse Landschap. De vloeivelden werden omgevormd tot een belangrijk vogelreservaat.

VISAREND - FOTO: JOHAN VOS

Het waterpeil paste men aan de wensen van de bezoekende vogels aan.

Grote aantallen ganzen, zwanen, eenden en steltlopers gebruiken tegenwoordig Diependal

als rustgebied. De voedselrijkdom van het water is in de loop van de tijd sterk afgenomen en daarmee veranderde de samenstelling van de vogelpopulatie. Er verblijven nu vooral visetende vogels zoals verschillende soorten futen - waaronder de uiterst zeldzame roodhalsfuut - en zelfs visarenden.

Aan de rand van Diependal liggen de vogelkijkhut en de fotohut van Het Drentse Landschap. De vogelkijkhut is vrij toegankelijk maar kan in de winter gesloten zijn vanwege overwinterende vleermuizen. Kijk voor actuele informatie op:

www.drentslandschap.nl/natuurgebied/hijkerveld.

Hier vindt u tevens informatie over het boeken van de fotohut.

16 Prehistorische nederzetting aan de Leemdijk

De omgeving van Hijken was in de prehistorie al bewoond. Er liep een belangrijke route vanaf Rolde via Hooghalen en Hijken naar Diever. In de middeleeuwen werd deze 'heerewegh' nog steeds gebruikt als onderdeel van het traject van Groningen naar Steenwijk. Daarnaast was de Leemdijk een van de weinige routes door de Smilderven en naar Appelscha en verder Friesland in.

Aan weerszijden van de Leemdijk hebben archeologen aan het eind van de jaren zestig een groot prehistorisch complex blootgelegd. Het bleek niet om één dorp te gaan, maar om nederzettingsresten uit verschillende perioden: de jonge steentijd, de midden-bronstijd en de ijzertijd. Uit de laatste twee perioden vond men de resten van elf boerderijen met bijgebouwen en 'spiekers' (korenopslagplaatsen).

FOTO: HANS DEKKER

IJzertijdboerderij bij Orvelte, gereconstrueerd na vondsten aan de Leemdijk.

Zes boerderijen stonden noord-zuid geplaatst. Deze stammen uit de midden-bronstijd (1575-1200 v. Chr). Hun lengte varieerde van 17 tot 27 meter. De vijf boerderijen uit de ijzertijd

(800-12 v. Chr) stonden oost-west en waren iets kleiner van formaat, namelijk 14 tot 21 meter. Naast elk ijzertijdhuis vond men sporen van ronde of ovale kuilen, vermoedelijk waren dit waterputten. Bij het dorp Orvelte werd in de jaren zestig een van de ijzertijdboerderijen van de Leemdijk gereconstrueerd. De paalconstructie in de Orvelter boerderij past exact op de paalgatverkleuringen die hier gevonden werden.

Omstreeks het begin van de jaartelling moeten de ijzertijdboeren het Hijkerveld hebben verlaten. Archeologen denken dat ze hun raatakkers op de dorre zandgrond hier graag verruilden voor de vette klei van de Groninger waddenkust. Het aardewerk uit de oudste terpen lijkt sprekend op dat van de Drentse ijzertijdboeren. Hier op het Hijkerveld mocht de natuur haar gang weer gaan...

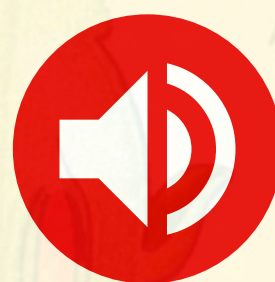
[PREHISTORIE](#)

Van vlier en vledder

De gewone vlier (*Sambucus nigra*) heeft in de streektaal veel namen en dit wijst erop dat de boom zich in een eeuwenlange populariteit mag verheugen. Vlaer, fleur en vledder zijn namen die in Drenthe voorkwamen. De mate van bekendheid van een wilde plant of boom hangt vaak nauw samen met zijn goede dan wel slechte eigenschappen.

Luister naar het hele verhaal

Colofon

Teksten: Bertus Boivin

Route advies: Roelof Huisman, Tea Snippe (BOKD)

Cover illustratie: Marcel Leuning

Projectcoördinatie: Hanna Schipper
(Het Drentse Landschap)

Topografie: ArcGIS online en Kadaster/OpenStreetMap

Vormgeving: Smartmobiletour.nl

Deze digitale knapzakroute is mede mogelijk gemaakt door:

Recreatieschap Drenthe

Gemeente Assen

gemeente Tynaarlo

GEMEENTE

NOORDENVELD

GEMEENTE
MIDDEN-DRENTHE

provincie Drenthe

START

43

KAART

Heeft u genoten van deze wandeling en wilt u nog meer onbekende paden ontdekken?

Download meer routes via

www.eindjeomindrenthe.nl

en kijk voor aanvullende informatie op

www.knapzakroutes.nl.

Volg ons op:

Het Drentse Landschap

